

<https://rpil.ui.ac.ir/?lang=en>

Textual Criticism of Persian Literature

E-ISSN: 2476-3268

Document Type: Research Paper

Vol. 16, Issue 3, No. 63, Autumn 2024

Received: 13/01/2024

Accepted: 28/05/2024

Analyzing *Khosrow and Shirin* of Nizami Based on Conflict

Safiyeh Moradkhani

Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities,
Lorestan University, Khorramabad, Iran
safiyh.moradkhani@yahoo.com

Yosofali Beiranvand

Phd Candidate in Persian Language and Literature, Department of Persian Language and Literature, Faculty
of Persian Language and Literature, Lorestan University, Khorramabad, Iran
yosofali.biranvand@gmail.com

Abstract

Conflict is one of the issues that occurs in social relations and is revealed when the goal of an individual or a group is not in line with the goal of another individual or group. This element has been very effective in continuing the story of *Khosrow and Shirin*. This descriptive-analytical study investigates the conflict and its types in the story of *Khosrow and Shirin*. Although the conflict between Khosrow and Shirin lasted long, it has led to positive results. However, other conflicts in the story have ended with negative results. The types of story conflicts include 1) Goal conflict: The conflict between Khosrow and Farhad, Bahram and Khosrow, and Shiruye and Khosrow is of this type; and 2) Emotional conflict: The conflict between Shirin and Maryam, and Shirin and Shakar. The strategies taken by the characters in the story to resolve the conflict are: 1) Surrendering strategy: Khosrow's strategy against Shirouye and Farhad's strategy against Khosrow is of this type; 2) Shirin and Maryam have used the avoidance strategy; 3) Win-loss strategy (competition): Khosrow's strategy in disagreement with Farhad and Sheroe's approach to Khosrow is like this; 4) Win-win strategy: This is the strategy of *Khosrow and Shirin*; and 5) Compromising approach: Khosrow's method in reaching Shirin is like this.

Keywords: Nizami, Conflict, *Khosrow and Shirin*, Farhad, Maryam, Conflicting Characters.

Introduction

Conflict in the word means "to protest and disturb each other and to disagree with each other" (Mo'in, 1996, p. 1096). Conflict is one of the terms of social sciences and psychology, which is "the conflict of our personal interests and desires with another person" (Baguley, 2015, p. 16); or "disagreement between two or more groups" (Suleimani, 2004, p. 7). Robbins considers any kind of hostile opposition as a conflict and states: "Conflict is a process in which the intentional effort of person A to neutralize the efforts of B, through some kind of obstruction, leads to the failure of

*Corresponding author

2476-3268© The Author(s).

Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

10.22108/rpil.2024.139829.2307

person B in achieving his goals or increasing his interests" (Robbins, 2003, p. 267). Daft has paid attention to the group level of conflict because he said: "Conflict is a type of behavior between organizational groups. When some people consider themselves to belong to a group, they think that other groups prevent them from reaching their goals" (Daft, 2000, p. 826). According to Burleson and Staines, conflict is the pursuit of conflicting and incompatible or at least apparently incompatible goals, so that the achievement of one comes at the cost of losing the benefits of the other, although in an abstract sense, perhaps is not a necessity that one of them be ignored (as cited in Izadi Yazdan Abadi, 2000, p. 7). There are many conflicts in the story of *Khosrow and Shirin*. Many of the conflicts in the story of *Khosrow and Shirin* are interpersonal and have made the story long. Interpersonal conflicts are those that "occur between an individual and a group or an individual with another individual" (Speakman & Ryals, 2011, p. 156). The main characters of the story *Khosrow and Shirin* seem to be in reconciliation. But by knowing and thinking about their behavior, we understand that they are in conflict with each other. Each of the characters has used approaches to escape from the conflict. Analyzing them can give the reader a deep understanding of this story. Therefore, the purpose of this study is to investigate: 1) What kind of conflicts are there in the story of *Khosrow and Shirin* that caused it to flow? 2) What strategies have conflicting personalities considered to resolve the conflict? 3) Why did the conflict between Khosrow and Shirin last so long?

Materials and Methods

The research method of this study is descriptive-analytical and the data-collection tools are library studies and taking notes.

Research Findings

One of the main elements of *Khosrow and Shirin* story is conflict. The conflict between *Khosrow and Shirin* is functional. It means that it has led to perpetual relationships. Other conflicts in this story are non-functional. Khosrow has used the method of softening and compromising to solve the final conflict with Shirin. Finally, both have reconciled in a win-win way and this reconciliation continued until their death. The conflict between the court members and Shirin is of an emotional type because they are jealous of Shirin. Their approach has been in conflict with hnnnnn's nnn-loss. Bahram Chubin's conflict with Khosrow did not have a happy ending. This type of conflict is of the goal type. The approach of both of them was to solve the win-lose conflict, which led to Khosrow's victory.

Discussion of Results and Conclusions

The conflict between Khosrow and Farhad is an emotional and goal conflict in the sense that the lover of both of them is the same. Khosrow tried to stop Farhad from his goal by negotiating but he has not succeeded. Therefore, Khosrow has destroyed Farhad by a win-loss approach. The conflict between Shirin and Maryam is emotional as well as goal-oriented because both love the same lover. The approach of both of them to solve their conflict is avoidance. The conflict between Caesar and Bahram Chubin was of the goal type and their strategy was win-lose. By helping Khosrow to defeat Bahram, Caesar gained many benefits. The conflict between Shiroviah and Khosrow is of goal and emotional types because both are lovers of Shirin. Shiravieh's strategy against Khosrow is won-lost but Khosrow's strategy against him was win-lose. The longest conflict in this story is the conflict between Khosrow and Shirin, which has been prolonged for reasons such as Khosrow's whims, Khosrow's marriage to Maryam, and teasing each other. All the conflicts except the conflict between Khosrow and Shirin in the story are destructive and have led to the withdrawal of one of the conflicting characters.

متن‌شناسی ادب فارسی

سال شانزدهم، شماره سوم (پیاپی ۶۳)، پاییز ۱۴۰۳، ص ۱۱۷-۱۰۵

تاریخ وصول: ۱۴۰۲/۱۰/۲۳، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۳/۸

مقاله پژوهشی

بررسی و تحلیل خسرو و شیرین نظامی با تکیه بر تعارض

صفیه مرادخانی - ، استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران

safiyh.moradkhani@yahoo.com

یوسف‌علی بیرانوند، دانش‌آموخته دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران

yossofali.biranvand@gmail.com

چکیده

تعارض از جمله مسائلی است که در روابط اجتماعی رخ می‌نماید و هنگامی آشکار می‌شود که هدف فرد یا گروهی با هدف فرد یا گروهی دیگر در تقابل قرار گیرد. این عنصر در جریان یافتن داستان خسرو و شیرین بسیار مؤثر بوده است. این مقاله با روش توصیفی - تحلیلی و برای بررسی تعارض و انواع آن در داستان خسرو و شیرین نوشته شده است. با وجود طولانی بودن تعارض میان خسرو و شیرین، این تعارض نتایج مثبتی داشته است؛ اما تعارض‌های دیگر داستان با نتایج منفی پایان یافته است. انواع تعارضات داستان عبارت‌اند از: ۱- تعارض هدف: تعارض خسرو و فرهاد، بهرام و خسرو، و شیرویه و خسرو. ۲- تعارض احساسی - عاطفی: تعارض شیرین و مریم، شیرین و شکر، و اهل دربار و شیرین. رهیافت‌هایی که شخصیت‌های داستان برای حل تعارض در پیش گرفته‌اند، عبارت‌اند از: ۱- رهیافت تسلیم‌شدن: رهیافت خسرو در برابر ۲- رهیافت اجتناب: شیرین و مریم. ۳- رهیافت برد - باخت (رقابت): رهیافت خسرو در برابر فرهاد و شیرویه در برابر ۴- رهیافت برد - برد: رهیافت خسرو و شیرین. ۵- رهیافت نرمش: روش خسرو در رسیدن به شیرین.

واژه‌های کلیدی

نظامی، تعارض، خسرو و شیرین، فرهاد، مریم، شخصیت‌های متعارض.

مسئول مکاتبات

2476-3268© The Author(s).

Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

 10.22108/rpl.2024.139829.2307

۱- مقدمه

تعارض در لغت به معنی «معارض و مزاحم یکدیگرشدن و باهم اختلاف‌داشتن است» (معین، ۱۳۷۵، ص. ۱۰۹۶). تعارض یکی از اصطلاحات علوم اجتماعی و روانشناسی است که عبارت است از «تضاد علایق و آرزوهای شخصی ما با شخص دیگر» (بگلی، ۱۳۸۵، ص. ۱۶) یا «عدم توافق بین دو یا چند گروه» (سلیمانی، ۱۳۸۴: ۷). رابینز (۱۳۸۳) هر نوع مخالفت خصمانه را تعارض می‌داند و بیان می‌دارد: تعارض فرایندی است که در آن تلاش عمدی شخص الف برای خنثی‌سازی تلاش‌های ب، از طریق نوعی مانع‌تراشی به ناکامی شخص ب در دستیابی به هدف‌ها یا افزایش منافعش منجر می‌شود. (رابینز، ۱۳۸۳، ص. ۲۶۷) دفت به سطح گروهی تعارض توجه داشته است، زیرا گفته است: «تعارض نوعی رفتار بین گروه‌های سازمانی است. هنگامی که عده‌ای خود را متعلق به یک گروه می‌دانند، چنین می‌پندارند که سایر گروه‌ها مانع از رسیدن آنها به اهداف و مقاصدشان می‌شوند» (دفت، ۱۳۸۳، ج. ۸۲۶/۲).

به‌نظر برلسون^۱ و استینز^۲، «تعارض عبارت است از دنبال‌کردن اهداف متضاد و ناسازگار یا حداقل ظاهراً ناسازگار، به‌طوری‌که دستیابی به یکی به بهای از دست‌دادن منافع دیگری باشد، هرچند در مفهوم انتزاعی شاید ضرورتی نداشته باشد که یکی از آنها نادیده انگاشته شود» (ایزدی‌یزدان‌آبادی، ۱۳۷۹، ص. ۷). در داستان خسرو و شیرین تعارض‌های زیادی وجود دارد. بسیاری از تعارض‌های داستان خسرو و شیرین بین‌فردی است و داستان را طولانی کرده است. تعارض‌های بین‌فردی آنها هستند که «در بین یک فرد و یک گروه و یا یک فرد با فرد دیگر رخ می‌دهد» (اسپیکمن و رایالز، ۱۳۹۰، ص. ۱۵۶). شخصیت‌های اصلی داستان خسرو و شیرین گویی در آشتی به سر می‌برند؛ اما با شناخت و تعمق در رفتار آنان می‌فهمیم که در تعارض با یکدیگرند. هر کدام از شخصیت‌ها برای گریز از تنگنای تعارض رهیافت‌هایی را به کار گرفته‌اند که بررسی آنها احتمالاً درک عمیق‌تری از این داستان را به خواننده متن می‌دهد.

بنابراین هدف از نگارش این مقاله دانستن این است که: ۱- چه نوع تعارضاتی در داستان خسرو و شیرین وجود دارد که باعث جریان‌یافتن آن شده است؟ ۲- شخصیت‌های متعارض چه راهکارهایی برای حل تعارض در نظر گرفته‌اند؟ ۳- چرا تعارض خسرو و شیرین بسیار طولانی شد؟

۱-۱- پیشینه تحقیق

برای نخستین بار، یخدانساز و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای مدیریت تعارض را در مناظره خسرو و فرهاد بررسی کرده‌اند. در این مقاله تنها تقابل‌های تعارض‌گونه خسرو و فرهاد در مناظره‌شان بررسی شده است؛ بنابراین، این مقاله با موضوع مقاله کنونی هم‌پوشانی خاصی ندارد. نجاریان و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله‌ای تقابل عشق و قدرت در منظومه خسرو و شیرین نظامی را بررسی کرده‌اند. در این مقاله رمزگان عشق و قدرت در تقابل باهم بررسی شده است. به‌نظر نویسندگان درنهایت با قدرت‌گرفتن شیرویه هر دو رمزگان در داستان شکست خورده‌اند. امینی و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله‌ای تضاد و تناقض در رفتار عاشق و معشوق در منظومه خسرو و شیرین و لیلی و مجنون را با تکیه بر نظریه تحلیل گفتمان فرکلاف بررسی کرده‌اند. نویسندگان بر این باورند که تضاد برای جنس مرد به‌دلیل قدرت‌ش و برای جنس زن به‌دلیل نبودن در اجتماع به کار برده است.

1. Burleson

2. Staines

۱-۲- ضرورت و اهمیت تحقیق

باتوجه به سازمان‌یافتن داستان خسرو و شیرین نظامی بر تعارض شخصیت‌ها، ایجاب می‌کند که سلسله تعارض‌های این داستان بررسی شود.

۱-۳- روش تحقیق

روش تحقیق این مقاله توصیفی - تحلیلی و ابزار گردآوری اطلاعات نیز مطالعات کتابخانه‌ای و فیش‌برداری است.

۲- تبیین انواع تعارض

۱-۲- تعارض هدف

ممکن است هدف کسی هم‌زمان هدف کس دیگری نیز باشد. تعارض هدف «زمانی پدید می‌آید که اهداف یک فرد یا گروه با اهداف فرد یا گروه دیگر در تضاد باشد» (قاسمی، ۱۳۸۲، ص. ۳۸۰). این گونه تعارضات معمولاً هنگامی پدید می‌آید که فرد حق انتخاب چندانی ندارد.

۲-۲- تعارض احساسی - عاطفی (انفعالی)

تعارض احساسی - عاطفی با احساسات انسان‌ها مرتبط است و «زمانی رخ می‌دهد که دو نفر متعارض نمی‌توانند به خاطر عواطف و احساساتی که دارند، باهم سازگاری داشته باشند» (رضاییان، ۱۳۸۲، ص. ۱۱).

۳- انواع رهیافت حل تعارض

پنج رهیافت که شخصیت‌های داستان خسرو و شیرین برای حل تعارض در پیش گرفته‌اند، عبارت است از: رهیافت باخت - برد، رهیافت اجتناب و رهیافت برد - باخت، رهیافت برد - برد و رهیافت نرمش و سازش.

۱-۳- رهیافت باخت - برد (تسلیم‌شدن)

رهیافت باخت - برد «بیانگر وضعی است که در آن یکی از طرف‌های درگیر نفع و مصلحت خود را در شکست خوردن یا تسلیم‌شدن در تعارض می‌داند» (Martocchio & Judge, 1995, p. 252). این روش در مواردی به کار می‌آید که «اطمینان دارید که تعارض مشکلات اساسی و غیرقابل حل ایجاد می‌کند» (بگلی، ۱۳۸۵، ص. ۲۱).

۲-۳- رهیافت اجتناب

اجتناب یعنی «یک یا هر دو طرف درگیر دریابند که باید از نظر فیزیکی از هم فاصله بگیرند و هر یک در موضعی قرار گیرند که با دیگری فاصله نسبتاً زیادی داشته باشد» (Krietner & Kinicki, 2004, p. 500). این رهیافت تعارض حالتی انفعالی دارد و نوعی عقب‌نشینی است. «این روش زمانی به کار می‌آید که تعارض‌ها جزئی باشد و نیز زمانی که بهای رفع تعارض بیشتر از منافع آن باشد» (بگلی، ۱۳۸۵، ص. ۲۰).

۳-۳- رهیافت برد - باخت (رقابت)

رهیافت برد - باخت عبارت است از «تلاش‌های سازمان‌یافته برای به‌دست‌آوردن هدف با شکست رقیب. این سبک را زورمدارانه نیز می‌گویند» (Krietner & Kinicki, 2004, p. 462). در این روش «هر یک از طرفین تعارض می‌کوشد تا تعارض را به نفع خود حل کند» (Robins, 1984, p. 376). البته این روش حل تعارض خود ممکن است باعث فاجعه شود و بدترین روش حل تعارض است؛ زیرا تنها به نفع یکی از طرفین تعارض خواهد بود.

۳-۴- رهیافت برد - برد (همکاری)

در رهیافت برد - برد معمولاً رفتارهایی انجام، سخنانی بیان و راه‌حلهایی جست‌وجو می‌شود که نفع و مصلحت هر دو طرف را در بر داشته باشند (قاسمی، ۱۳۸۲، ص. ۳۹۵-۳۹۶). این روش «در محیطی که راستی و برابری وجود دارد، به بهترین وجه عملی می‌شود» (Kreitner & Kinicki, 2004, p. 29).

۳-۵- رهیافت نرمش و سازش

در این روش یکی از طرفین فروتنی به خرج می‌دهد و می‌کوشد طرف مقابل را به آشتی متمایل کند. مزیت عمده این روش آن است که دیگران را تشویق به همکاری می‌کند (Martocchio & Judge, 1995, p. 252).

۴- بحث

در ادامه، نخست خلاصه‌ای از داستان خسرو و شیرین را می‌آوریم. سپس به بررسی و تحلیل تعارضات داستان می‌پردازیم.

۱-۴- خلاصه داستان خسرو و شیرین

خسرو - پسر هرمز، پادشاه ساسانی - به دلیل رنجشی که از پدر می‌بیند، با افسردگی با گروهی از ندیمان نشسته است. شاپور تصویری از شیرین، برادرزاده مهین بانو، را به او نشان می‌دهد و او نیز به شیرین علاقه‌مند می‌شود. شاپور برای برانگیختن شیرین و آمدنش به ایران به ارمنستان می‌رود. در این هنگام، خسرو نیز مغضوب پدر می‌شود و به سوی ارمنستان می‌گریزد. شیرین به واسطه شاپور به خسرو علاقه‌مند می‌شود و به مداین می‌آید. درباریان خسرو در نبود او قصری در جایی بدآب‌وهوا برای شیرین می‌سازند. خسرو و شیرین موقتاً به هم می‌رسند؛ اما مهین بانو شیرین را از هوس‌بازی باز می‌دارد و او را به ازدواج همیشگی با خسرو تشویق می‌کند. بهرام چوبین به حکومت می‌نشیند. خسرو به روم می‌رود و از قیصر روم برای شکست بهرام چوبین کمک می‌خواهد. برای آنکه بتواند یاری قیصر را به خود جلب کند، با مریم، دختر قیصر، ازدواج می‌کند. بهرام چوبین می‌میرد و خسرو به تخت پادشاهی می‌نشیند. خسرو برای به هم نزدیک کردن مریم و شیرین توفیقی نمی‌یابد. فرهاد عاشق شیرین می‌شود؛ اما خسرو او را برگرداند بیستون و ادار می‌کند. سرانجام فرهاد با نیرنگ خسرو خودکشی می‌کند. مریم می‌میرد و خسرو با شکر اصفهانی ازدواج می‌کند. خسرو شکر را رها می‌کند و به بهانه شکار به نزدیک قصر شیرین می‌رود و دل شیرین را به دست می‌آورد و با او ازدواج می‌کند. شیرویه خسرو و شیرین را به زندان می‌افکند. سپس خسرو را می‌کشد. او به شیرین می‌گوید: «قصداً ازدواج با او را دارد» (نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۴۱۹). شیرین که از کشته شدن خسرو بسیار اندوهگین است، وانمود می‌کند که دل در گرو شیرویه دارد. تا اینکه سرانجام خود را بر جنازه خسرو می‌کشد (نظامی، ۱۳۸۴).

۲-۴- تحلیل تعارضات

۱-۲-۴- تعارض خسرو و شیرین

تعارض میان خسرو و شیرین یک تعارض کارکردی است. «هنگامی تعارض، کارکردی است که موجب بهبود کیفیت تصمیم‌گیری‌ها می‌شود و به توافق طرفین و روابط مستحکم‌تر می‌انجامد» (رضاییان، ۱۳۸۲، ص.

۶۲). یک راه برای آنکه تعارض کارکردی به وجود آید، روش نقادی است. «در این روش فرد می‌کوشد اعتراض‌هایی را به طرف مقابل بنماید، تا هرگونه شک را از طرف مقابل از بین ببرد تا در آینده با شبهه‌ای روبه‌رو نشود» (رضاییان، ۱۳۸۲، ص. ۶۵). هنگامی که فرهاد خود را می‌گشاید، شیرین دلسوزانه بر او می‌گریزد. خسرو نامه‌ای به شیرین می‌نویسد و می‌گوید:

شنیدم کز پی یاری هوسناک به ماتم نوبتی زد بر سر خاک
جهان را سوخت از فریادکردن به زاری دوستان را یادکردن...
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۲۶۳-۲۶۴)

این‌گونه طعنه‌ها که خسرو به شیرین می‌زند، در واقع نشان‌دهنده رفتار انتقادآمیز خسرو نسبت به شیرین است. هنگامی که شیرین نامه خسرو را خواند، دانست که خسرو به او طعنه زده است.

سه جا بوسید و مهر نامه برداشت وزو یک حرف را ناخوانده نگذاشت
جگرها دیدمشک‌اندود کرده طبرزده‌های زهرآلود کرده
قصبه‌هایی درو پیچیده صد مار رطبه‌هایی درو پوشیده صد خار
همه مقرضه‌هایی پرنیان‌پوش همه زهرابه‌هایی خوشتر از نوش
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۲۶۶-۲۶۵)

هنگامی که مریم درگذشت، خسرو ناراحت نشد. با این حال، شیرین نامه‌ای طعنه‌آمیز برای خسرو فرستاد. این موضوع بیانگر آن است که شیرین انتقادپذیر نبوده است.

به می بنشین، ز مژگان می چه ریزی؟ غمت خیزد گر از غم برنخیزی
نه هر کش پیش میری، پیش میرد بدین سختی غمی در پیش گیرد
به نالیدن مکن بر مرده بیداد مرده صابری خواهد، نه فریاد
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۲۶۹)

خسرو نیز با خواندن نامه شیرین متوجه طعنه‌های شیرین شد.

چو خسرو نامه شیرین فروخواند ازان شیرین سخن عاجز فروماند
به خود گفتا: جواب است این، نه جنگ است کلوخ‌انداز را پاداش سنگ است
جواب آنچه بایستش دریادن شنیدم آنچه می‌باید شنیدن
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۲۷۱)

بنابراین خسرو درصدد برآمد که دل شیرین را به دست آورد و بار دیگر خود را به او نزدیک کند. دگر باره شد از شیرین شکرخواه که غوغای مگس برخاست از راه
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۲۷۲)

خسرو بسیار کوشید شیرین را رام خود کند؛ اما شیرین ناز می‌کرد و به وصال خسرو راضی نمی‌شد؛ بنابراین، خسرو کوشید شیرین را از نازکردن عاجز کند.

فرس می‌خواست بر شیرین دواند به ترکی غارت از ترکی ستاند
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۲۷۹)

خسرو برای ادب‌کردن شیرین با شکر اصفهانی ازدواج کرد؛ اما همچنان از عشق شیرین در آتش بود.

شه از سودای شیرین شور در سر گدازان گشته چون در آب شکر
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۲۸۵)

«یک مذاکره‌کننده در قبال عدم صداقت طرف مقابل در هیچ شرایطی نباید عدم صداقت از خود نشان دهد»
(مجتهدی، ۱۳۸۱، ص. ۲۵۰). این موضوع درباره شیرین صدق می‌کند که اگرچه خسرو در عشق خود به شیرین با رفتارش صداقت نورزید، اما شیرین پیوسته در اندیشه خسرو بود و از دوری‌اش گریه می‌کرد.

چو تنها ماند ماه سروبالا فشاند از نرگسان لؤلوی لالا
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۲۸۹)

«گاهی تعارض‌های احساسی به صورت عارضه‌های جسمانی بروز می‌کند که به آنها تبدیل می‌گویند»
(رضاییان، ۱۳۸۲، ص. ۲۷). تعارض خسرو و شیرین یک تعارض ریشه‌دار است و بخش فراوانی از بیت‌های این داستان را در بر گرفته است. باین‌حال، تعارض آنها بیشتر به صورت قهر و آشتی‌هایی است که داستان را به پیش می‌برد. چند عامل مهم باعث ایجاد این تعارض‌ها می‌شود:

۱- هوس‌بازی‌های خسرو در آغاز داستان (نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۴۲-۱۵۷): خسرو هر زمانی که هوس‌آلود به شیرین نزدیک شده، شکستی سخت خورده است؛ چراکه شیرین بسیار محتاط بوده و جانب آبرو را رعایت کرده است. برای نمونه، آن هنگام که خسرو به بهانه شکار و برای دیدن شیرین به سوی قصر شیرین می‌آید، شیرین برای حفظ آبروی خود دستور می‌دهد در قصر را ببندند.

دل پاکش ز ننگ و نام ترسید و زان پرواز بی‌هنگام ترسید
حصار خویش را در داد بستن رقیبی چند را بر در نشستن
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۳۰۰)

این مصداق آن است که «احساسات و عقاید دور از هم انگیزه طرفین را برای ارتباط کاهش می‌دهد»
(Mcgraw & Glinow, 2003, p. 387).

۲- ازدواج خسرو با مریم که اقدامی مصلحتی برای جلب حمایت قیصر و شکست‌دادن بهرام چوین بوده است. در این هنگام شیرین از رابطه پنهانی داشتن با خسرو امتناع می‌کند؛ چراکه «عشق تمامیت‌خواه است»
(سعیدی سیرجانی، ۱۳۶۸، ص. ۲۴).

۳- پس از مرگ فرهاد، میان خسرو و شیرین کنش‌های تعارض‌گونه‌ای به وجود آمد.

۴- خسرو برای تعارضی که با شیرین آغاز می‌کند و برای تنبیه‌کردن او با شکر اصفهانی که زنی نابه‌هنجار است، ازدواج می‌کند.

ملک را درگرفت آن دل‌نوازی اساسی نو نهاد از عشقبازی
به گوهر پایه گوهر شود خرد به دیبا آب دیبا را توان برد
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۲۷۹)

هنگامی که «خسرو پس از سپری‌شدن روزگار و دوبار ازدواج درمی‌یابد که عشق واقعی و ماندگار او شیرین است، به بهانه شکار به سوی قصر شیرین می‌تازد؛ تا با عذرخواهی از خطاهای گذشته دل شیرین را نرم کند» (موسوی، ۱۳۹۱، ص. ۱۱۴). خسرو در این هنگام روش نرمش و سازش حل تعارض را در پیش می‌گیرد. او با این کار تلاش می‌کند تعارض خود را با شیرین حل کند، تعارضی که سال‌هاست به طول انجامیده است. او می‌گوید:

بدان چشم سیه کاهوشکار است
 فروماندم ز تو خالی و نومید
 کز آهوی تو چشمم را غبار است
 چو ذره کو جدا ماند ز خورشید
 جدا گشتم ز تو رنجور و تنها
 چو ماهی کو جدا ماند ز دریا
 (نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۳۷۳)

پس از آنکه خسرو با حالی اندوهگین از آنجا می‌رود، شیرین پشیمان می‌شود و با عزمی قاطع برای آشتی به قصر خسرو می‌رود. به این ترتیب، تعارض‌های طولانی آنها به آشتی بدل می‌شود. در این هنگام است که دو طرف رهیافت برد - برد را برای حل تعارض به کار می‌گیرند.

روایت خسرو و شیرین، با وجود همه تعارض‌هایی که در سیر روابط خسرو و شیرین با آن روبه‌رو هستیم، حکایت از آن دارد که پس از ازدواج روابط آنها بسیار مستحکم بوده است، به طوری که شیرین حاضر نشده است با کسی همچون شیرویه ازدواج کند یا حتی پیش از ازدواج با خسرو می‌توانسته با کس دیگری غیر از خسرو ازدواج کند؛ اما ازدواج نکرد. هر کدام از طرفین رفتارهای نابهنجاری داشته‌اند که باعث شده است دیر به هم برسند. هنگامی که رفتار ناخوشایندی را از یکدیگر دیده‌اند، نگفته‌اند که تو را دیگر نمی‌خواهم، بلکه گفته‌اند: به این رفتار تو اعتراض دارم. این موضوع مصداق شخصیت مذاکره‌کننده تلفیقی است که می‌گوید: «چنین موضوعی، نامعقول است؛ به جای اینکه بگوید: شما شخص نامعقولی هستید» (Kreitner & Kinicki, 2004, p. 36). تعارض خسرو و شیرین به دلیل تضادی است که هر کدام از طرفین خواه‌ناخواه گرفتار آن شده‌اند. خسرو با مریم ازدواج می‌کند. شیرین از خسرو کناره‌گیری می‌کند. شیرین درباره مرگ فرهاد دل‌سوزی می‌کند. خسرو نامه‌ای طعنه‌آمیز برایش می‌فرستد. مریم می‌میرد. شیرین نامه‌ای برای خسرو می‌نویسد. خسرو با شکر ازدواج می‌کند تا نازکردن شیرین را کم کند.

۲-۲-۴- تعارض اهل دربار و شیرین

اهل دربار خسرو نسبت به شیرین تعارض دارند. دلیل این تعارض حسادت و ورزیدن به او است. به همین دلیل، می‌توان آن را یک تعارض احساسی - عاطفی دانست. هنگامی که شیرین به آنها دستور می‌دهد که قصری برایش بسازند، آنها از روی حسادت، جایی بدآب‌وهوا را برای ساخت آن در نظر می‌گیرند که در شأن شیرین نیست.

کنیزانی کزو در رشک ماندند
 که جادوئیست اینجا کار دیده
 به خلوت مرد بنا را بخواندند
 هوایی هر چه ناخوشر طلب کن
 بدین جادو شبیخونی عجب کن
 ز ما درخواست مزدی که شاید
 بساز آنجا چنان قصری که باید
 (نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۹۰-۹۱)

رهیافت درباریان در تعارض با شیرین برد - باخت بوده است. آنچه از روساخت این داستان برداشت می‌شود، نشانی از حل شدن این تعارض ندارد. به نظر می‌رسد که درباریان پس از آگاهی یافتن از شخصیت و جایگاه اجتماعی شیرین از دشمنی با او کناره‌گیری کردند. زیرا شیرین قرار بود همسر پادشاه شود و با ازدواج با پادشاه قدرت زیادی به دست می‌آورد. «افرادی هستند که به خاطر مقام خویش در سازمان، مورد احترام قرار می‌گیرند و در رفتار دیگران تأثیر می‌گذارند؛ این افراد دارای قدرت مقام هستند» (هرسی و بلانچارد، ۱۳۷۵، ص. ۷۳). این نوع احترام از روی ترس است.

۳-۲-۴- تعارض خسرو و بهرام چوبین

تعارض خسرو و بهرام تعارضی غیرکارکردی است. این نوع تعارض به نتایج مخرب می‌انجامد (رضاییان، ۱۳۸۲، ص. ۶۲). این نوع تعارض در داستان خسرو و شیرین یا به مرگ یکی از طرفین متعارض یا جدایی آنها انجامیده است. علت تعارض خسرو و بهرام چوبین تصاحب قدرت از طرف بهرام است. بنابراین، این تعارض از نوع تعارض هدف است. خسرو برای حل این تعارض از قیصر روم کمک گرفته است. طعنه‌زدن شیرین به خسرو و برانگیختن او برای از میان برداشتن بهرام چوبین از حکومت بی‌تأثیر نبوده است، آن هنگام که می‌گوید:

بدین هندو که رختت را گرفته است به ترکی تاج و تختت را گرفته است
به تیغ آزرده کن ترکیب جسمش مگر باطل کنی ساز طلسمش
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۱۵۶)

پس آنکه پای بر گیلی بیفشرد ز راه گیلکان لشکر به در برد
سپاهی داد قیصر بی‌شمارش به زر چون زر مهیا کرد کار
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۱۵۹-۱۶۰)

همچنان که از ابیات گذشته برمی‌آید، اگر شیرین خسرو را به جنگ علیه بهرام برنمی‌انگیخت، او برای یاری‌طلبی به نزد قیصر نمی‌رفت و موفق نمی‌شد بهرام را شکست دهد. رهیافت خسرو در تعارض با بهرام برد - باخت بوده است.

۴-۲-۴- تعارض خسرو و فرهاد

تعارض خسرو با فرهاد تعارض هدف و احساسی - عاطفی است. خسرو پیش از آنکه به رقابت پردازد، تصمیم می‌گیرد فرهاد را با روش‌های گوناگون راضی کند که دست از هدفش بردارد؛ اما موفق نمی‌شود. خسرو نخست می‌کوشد فرهاد را با زر و زیور بفریبد؛ اما فرهاد با زر خرسند نمی‌شود.

ز پای آن پیل بالا را نشانند به پایش پیل بالا زر فشانند
چو گوهر در دل پاکش یکی بود ز گوهرها زر و خاکش یکی بود
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۲۲۳)

فرهاد چنان استواری‌ای دارد که هیچ انگیزه مادی‌ای نمی‌تواند او را از عشق شیرین بازدارد. سپس خسرو تلاش می‌کند با فرهاد صحبت کند؛ تا شاید او را از تصمیمش منصرف کند. او به فرهاد پیشنهاد ازدواج با زنی غیر از شیرین را می‌دهد؛ اما بار دیگر نمی‌پذیرد.

بگفتا هیچ همخوابیت باید؟ بگفت: ار من نباشم نیز شاید
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۲۳۵)

خسرو حتی فرهاد را تهدید به مرگ هم می‌کند:
کنم گفتا: به تیغت پاره پاره بگفتا: گر قضا باشد چه چاره؟
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۲۳۶)

پس از آنکه خسرو تمام راه‌های ممکن را برای فرهاد برمی‌شمارد و او نمی‌پذیرد، برای او شرط می‌گذارد که اگر راهی قابل‌گذر بر کوه بیستون بکند، شیرین با او ازدواج می‌کند. باز هم این فرهاد است که کوتاه نمی‌آید و

آغاز به کندن کوه می‌کند. فرهاد تمثال شیرین را بر کوه می‌سازد. شیرین به دیدن او می‌رود و خبر این دیدار به خسرو می‌رسد. این جاست که خسرو می‌پندارد هیچ چاره‌ای جز کشتن فرهاد ندارد؛ بنابراین، شخصی «چو قصاب از غضب خونی نشانی» (نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۲۵۵) را به نزد او می‌فرستد تا آن دروغ راست‌نما را که مرگ شیرین است، بگوید. فرهاد سخن آن شخص را باور می‌کند و خون خود را می‌ریزد. خسرو و فرهاد رقیبان سرسختی برای هم محسوب می‌شوند. خسرو می‌داند که فرهاد عاشقی سرسپرده است و با هیچ چیزی جز وصال شیرین راضی نمی‌شود؛ بنابراین، او را وادار به کندن کوه می‌کند و سرانجام باعث خودکشی او می‌شود. در نتیجه، رهیافت خسرو برد - باخت است.

۲-۴-۴- تعارض شیرین و مریم

تعارض شیرین و مریم تعارضی احساسی - عاطفی و نیز هدف است؛ زیرا گره‌خوردگی عواطف این دو زن به یک معشوق مرد است و بر سر آن به رقابت برخاسته‌اند. شیرین و مریم برای جلوگیری از درگیری، از نزدیک شدن به یکدیگر خودداری می‌کنند. در این تعارض، مریم هیچ‌گونه تمایلی به دیدن شیرین از خود نشان نمی‌دهد. هنگامی که خسرو می‌خواهد مریم را راضی کند که شیرین را به قصر خود ببرد تا با هم زندگی کنند، مریم به مخالفت شدید می‌پردازد.

چو برگفتی ز شیرین سرگذشتی / دهان مریم از غم تلخ گشتی
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۱۹۵)

مریم پس از سخنانی که در مخالفت با شیرین بیان می‌کند، می‌گوید:

پس آنگه بر زبان آورد سوگند / به هوش زیرک و جان خردمند
به تاج قیصر و تخت شهنشا / برآویزم ز جور خویشتن را
همان به کو در آن وادی نشیند / که جغد آن به که آبادی نبیند
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۱۹۷)

تعارض میان شیرین و مریم جز با مرگ پایان نیافت و تلاش خسرو هیچ سودی نداشت.

یقین شد شاه را چون مریم این گفت / که هرگز درنسازد جفت با جفت
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۱۹۷)

تعارض‌هایی از این دست تعارض‌هایی ذاتی هستند؛ زیرا کمتر زنی حاضر می‌شود شوهرش زنی دیگر داشته باشد. این موضوع به این دلیل، در این داستان قوت بیشتری یافته که مریم طبقه اجتماعی بسیار خوبی داشته است؛ بنابراین، به این موضوع حساس‌تر بوده است. تعارض مریم و شیرین رابطه شیرین و خسرو را هم خراب می‌کند. هنگامی که خسرو شیرین را به رابطه پنهانی فرامی‌خواند، او نمی‌پذیرد و به شاپور که واسطه این کار است، می‌گوید:

که گر شه گوید او را دوست دارم / بگو کاین عشوه ناید در شمارم
و گر گوید بدان صبحم نیاز است / بگو بیدار منشین شب دراز است
و گر گوید نهم رخ بر رخ ماه / بگو با رخ برابر چون شود شاه
فرومی‌خواند از این مشتی فسانه / در او تهدیدهای مادگانسه

(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۲۰۸-۲۰۹)

با تکیه بر دوری کردن دو طرف از نزدیک شدن به همدیگر می‌توان گفت رهیافت آنها برای حل تعارض اجتناب بوده است.

۶-۲-۴- تعارض قیصر و بهرام چوبین

در داستان خسرو و شیرین انگیزه قیصر برای تعارض با بهرام و یاری دادن خسرو برای مبارزه با او فال‌گرفتن قیصر بیان شده است.

حساب طالع از اقبال کردش به عون طالع استقبال کردش
(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۱۶۰)

اما باید دانست که این جنبه عوامانه و قصه‌گونه داستان است. «در هر توافقی که اصولی باشد دو طرف منفعی را می‌دهند و منفعی را می‌گیرند» (مادوکس، ۱۳۷۴، ص. ۷۶). خسرو برای جلب یاری قیصر بخش‌هایی از ایران را به روم واگذار کرد. این موضوع در کتاب‌های تاریخی با روشنی بیشتری بیان شده است. «ساسانیان حکومت بر ارمنستان را به روم واگذار کردند و سرحد ایران و روم که در یونان قرار داشت، به دریاچه وان و تغلیس رسید» (گیرشمن، ۱۳۷۲، ص. ۳۶۷؛ پیرنیا، ۱۳۹۲، ص. ۲۲۱). سال‌ها ایران و روم برای این سرزمین‌های واگذار شده درگیری داشتند؛ حال آنکه در این پیمان بدون درگیری به روم واگذار شدند. از طرف دیگر، حکومت ساسانیان بسیار دیرپای بود و به دوره ناتوانی سیاسی، نظامی و اجتماعی خود نزدیک شده بود و با صلح ایجاد شده خطری برای روم به حساب نمی‌آمد. اما اگر بهرام چوبینه می‌توانست دولت نوپای خود را حفظ کند، در بلندمدت تهدیدی جدی برای روم بود. هر مذاکره‌کننده‌ای دو نوع منافع دارد: یکی منافع ماهوی و دیگری روابط انسانی (رضاییان، ۱۳۸۲، ص. ۴۲). قیصر در مذاکره با خسرو این دو را در نظر داشته است: هم بخش‌هایی را از ایران جدا کرد و هم دختر خود را به همسری خسرو درآورد تا روابط ایران و روم به خوبی حفظ شود. این تعارض از نوع هدف و رهیافت حل تعارض قیصر برد - باخت است.

۷-۲-۴- تعارض شیرویه و خسرو

شیرویه در برابر خسرو از رهیافت برد - باخت بهره می‌برد. او خسرو و شیرین را زندانی می‌کند. سپس خسرو را می‌کشد. تعارض او با خسرو تعارض هدف و نیز تعارض احساسی - عاطفی است. پس از رسیدن خسرو به شیرین به شیوه موبدان رسم آتش‌پرستی را در پیش گرفت و شیرویه به جای او پادشاهی می‌کرد. تا آنکه خسرو و شیرین را در بند کشید. سرانجام، خسرو به فرمان او در زندان کشته شد. هدف شیرویه علاوه بر پادشاهی، ازدواج با شیرین است. شیرویه پس از کشتن خسرو، با زبانی نرم می‌کوشد شیرین را به ازدواج با خود راضی کند.

دل شیرویه شیرین را ببايست و لیکن با کسی گفتن نشایست
نهانی کس فرستادش که: خوش باش یکی هفته درین غم بارکش باش
خداوندی دهم بر هر گروهش ز خسرو بیشتر دارم شکوهش

(نظامی، ۱۳۸۴، ص. ۴۱۹)

اما شیرین که پلیدی شیرویه را می‌بیند، بدین کار راضی نمی‌شود و خود را بر بالین خسرو می‌کشد. در تعارض شیرویه با خسرو ما هیچ‌گونه مقاومتی از جانب خسرو نمی‌بینیم و انگار در روایاتی که نظامی از آنها استفاده کرده، خبری از این‌گونه مقاومت‌ها نبوده است. شیرویه تلاش می‌کند خسرو را هم برای رسیدن به قدرت

و هم رسیدن به شیرین از میان بردارد. درحالی‌که خسرو برای ازبین بردن این تعارض تلاشی از خود نشان نداده است؛ بنابراین، روش حل تعارض خسرو باخت - برد بوده است.

۵- نتیجه‌گیری

تعارض از عناصر اصلی پیش‌برنده داستان خسرو و شیرین است. تعارض خسرو و شیرین کارکردی است؛ یعنی به روابط استوار انجامیده است. تعارض‌های دیگر این داستان غیرکارکردی هستند. خسرو برای حل تعارض نهایی با شیرین از روش نرمش و سازش بهره برده است. سرانجام، هر دو به روش برد - برد با هم آشتی کرده‌اند و این آشتی تا زمان مرگ آنها ادامه داشته است. تعارض اهل دربار و شیرین از نوع احساسی - عاطفی است؛ زیرا به شیرین حسادت ورزیده‌اند. رویکرد آنها در تعارض با شیرین برد - باخت بوده است. تعارض بهرام چوبین با خسرو پایان خوشی برایش نداشته است. این نوع تعارض از نوع هدف است. رهیافت آن دو برای حل تعارض برد - باخت بوده که به پیروزی خسرو انجامیده است. تعارض خسرو و فرهاد از نوع هدف و احساسی - عاطفی است، از این نظر که معشوقه آن دو یکی است. خسرو با مذاکره می‌کوشد فرهاد را از هدفش بازدارد؛ اما موفق نمی‌شود. بنابراین، با رهیافت برد - باخت فرهاد را از سر راه برمی‌دارد. تعارض شیرین و مریم احساسی - عاطفی و نیز هدف است؛ زیرا هر دو در دل در گروه یک معشوق دارند. رهیافت آن دو برای حل تعارضشان اجتناب است. تعارض قیصر و بهرام چوبین از نوع هدف و رهیافت آنها برد - باخت بوده است. قیصر با یاری‌رساندن به خسرو برای شکست دادن بهرام منافع فراوانی را به دست آورده است. تعارض شیرویه و خسرو از نوع هدف و احساسی - عاطفی است؛ زیرا هر دو در دل در گروه شیرین دارند. رهیافت شیرویه در برابر خسرو برد - باخت؛ اما رهیافت خسرو باخت - برد بوده است. طولانی‌ترین تعارض در این داستان تعارض خسرو و شیرین است که به دلایلی مانند هوس‌بازی خسرو، پیداشدن فرهاد، ازدواج خسرو با مریم و شکر و مسخره‌کردن همدیگر به درازا کشیده است. تمام تعارضات، به‌جز تعارض خسرو و شیرین، در داستان خسرو شیرین مخرب است و به کنارزدگی یکی از شخصیت‌های متعارض انجامیده است.

منابع

- اسپیکمن، جیمز، و رایالز، لایتنه (۱۳۹۰). ارزیابی دوباره نظریه تعارض برای مدیریت تعارض‌های چندگانه همزمان (زهرامهران و مهدی جواهری کامل، مترجم). *توسعه انسانی پلیس*، ۸(۳۷)، ۱۵۳-۱۷۵.
- <https://www.sid.ir/paper/132864/fa>
- امینی، زهرا، نصر اصفهانی، محمدرضا، و روضاتیان، مریم (۱۴۰۲). تضاد و تناقض در احوال عاشق و معشوق بر اساس رویکرد تحلیل گفتمان فرکلاف. *زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان*، ۱۵(۱)، ۱۶۱-۱۹۵.
- <https://doi.org/10.22067/jlkd.2023.80681.1145>
- ایزدی یزدان‌آبادی، احمد (۱۳۷۹). *مدیریت تعارض*. دانشگاه امام حسین (ع).
- بگلی، فیل (۱۳۸۵). *چگونه مذاکره کنیم* (سیدرضا افتخاری و شهرزاد انورخواه، مترجم). بامشاد.
- پیرنیا، حسن (۱۳۹۲). *تاریخ ایران*. دبیر.

دفت، ریچارد (۱۳۸۰). *تئوری و طراحی سازمان* (علی پارسائیان و سیدمحمد اعرابی، مترجم). دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

رابینز، استیفن (۱۳۸۳). *مبانی رفتار سازمانی* (علی پارسائیان و سیدمحمد اعرابی، مترجم). دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

رضاییان، علی (۱۳۸۲). *مدیریت تعارض و مذاکره*. سمت.

سعیدی سیرجانی، علی اکبر (۱۳۶۸). *سیمای دو زن*. نشر نو.

سلیمانی، نادر (۱۳۸۴). *مدیریت تعارض در مدرسه*. آرمان رشد.

قاسمی، بهروز (۱۳۸۲). *تئوری‌های رفتار سازمانی*. هیأت.

گیرشمن، رومن (۱۳۷۲). *ایران از آغاز تا اسلام* (محمد معین، مترجم). علمی و فرهنگی.

مادوکس، رابرت (۱۳۷۴). *مهارت‌ها و فنون کاربردی در مذاکره* (مهدی ایران‌نژاد پاریزی، مترجم). سروش.

مجتهدی، محمدرضا (۱۳۸۱). *فن مذاکره*. دانشکده ادبیات و علوم انسانی تبریز، ۴۵ (۱۸۳ و ۱۸۴)، ۲۴۳-۲۶۶.

<https://www.sid.ir/paper/25850/fa>

معین، محمد (۱۳۷۵). *فرهنگ فارسی معین*. امیرکبیر.

موسوی، زهرا سادات، و خاتمی، احمد (۱۳۹۱). *بنیاد امتحان و ابتلا در منظومه خسرو و شیرین نظامی*.

<https://ensani.ir/fa/article/468472>. ۱۱۸-۱۰۱، ۴ (۱۴)، ۱۱۸-۱۰۱.

نجاریان، محمدرضا، اسفندیاری مهنی، فاطمه، و خدادادی، محمد (۱۴۰۲). *بررسی تقابل عشق و قدرت در منظومه خسرو و شیرین نظامی*. *پژوهشنامه ادب غنایی*، ۲۱ (۴۰)، ۲۳۳-۲۴۵.

<https://doi.org/10.22111/jllr.2022.40955.3013>

نظامی، الیاس بن یوسف (۱۳۸۴). *خسرو و شیرین* (حسن وحید دستگردی، مصحح؛ به کوشش سعید

حمیدیان). قطره.

هرسی، پاول، و بلانچارد، کنت. اچ (۱۳۷۵). *مدیریت رفتار سازمانی* (قاسم کبیری، مترجم). جهاد دانشگاهی.

یخاندان‌ساز، نازیلا، عادل‌زاده، پروانه، و پاشایی‌فخری، کامران (۱۳۹۴). *مدیریت تعارض در مناظره خسرو و*

فرهاد. در مجموعه مقالات دهمین همایش بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی (صص. ۷۹۲-۸۰۰).

<https://elmnet.ir/doc/20802776-61431>

References

- Amini, Zahra; Nasresfahani, Mohammadreza & Rozatian, Maryam (2023). Contradiction and Paradox in the state of lover and beloved. *Linguistics and Dialects of Khorasan*, 15(1), 161-195. <https://doi.org/10.22067/jlkd.2023.80681.1145> [In Persian].
- Baguley, P. (2006). *How to negotiate?* (S. R. Eftekhari & Sh. Anwarkhah, Trans.). Bamshad. [In Persian].
- Daft, R. (2000). *Organization Theory and Design* (A. Parsaian & S. M. Arabi, Trans.). Cultural Research Office. [In Persian].
- Ghasemi, B. (2003). *Theories of Organizational Behavior*. Heyat. [In Persian].
- Girshman, R. (1993). *Iran: from the earliest times to the Islamic conquest* (M. Moin, Trans.). Scientific and Cultural. [In Persian].
- Hersey, P., & Blanchard, K.H. (1996). *Organizational Behavior Management* (Q. Kabiri, Trans.). Academic Jahad Publishing. [In Persian].
- Izadi, Y. A. (2000). *Conflict Management*. Imam Hossein University. [In Persian].

